

Andrzej Jazdon

Raport o stratach Biblioteki Narodowej : z notatek Adolfa Chybińskiego

Biblioteka 3 (12), 57-59

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RAPORT O STRATACH BIBLIOTEKI NARODOWEJ Z NOTATEK ADOLFA CHYBIŃSKIEGO

Dzisiaj, gdy tyle się pisze o zwrocie przez Polskę dzieł sztuki, które w wyniku działań wojennych znalazły się na terenie naszego kraju, warto przez moment przyrzeć się też drugiej stronie medalu, stratom poniesionym przez naszą kulturę. Kiedy się o tym mówi, padają ogólnikowe zwroty: nieoszacowane, ogromne, niepowetowane, wylicza się te najbardziej znane zagubione lub zniszczone obiekty. Całości strat nie da się pewno nigdy ogarnąć, podliczyć, zinwentaryzować.

Dlatego warto przytoczyć tekst rękopiśmiennego dokumentu, który znajduje się w spuściznie znanego polskiego muzykologa prof. Adolfa Chybińskiego¹. Nieznany autor już w IV 1945 próbował oszacować straty poniesione przez oddział zbiorów specjalnych Biblioteki Narodowej a szczególnie przez Dział Muzyczny. Prof. A. Chybiński ołówkiem dopisał przy niektórych obiektach bardziej szczegółową wycenę.

Całość została napisana atramentem na 4 stronach formatu A4. Dopiski ołówkiem podano w nawiasie. Zachowano oryginalną pisownię.

*

Biblioteka Narodowa Józefa Piłsudskiego²

Zbiory specjalne mieściły się przed wojną przy ul. Krak. Przedm.32. W czasie wojny przeniesiono wszystkie Działy Specjalne do Gmachu Biblioteki Krasińskich przy ul. Okólnik 9.

Dział Muzyczny i Teatralny zajmował V i VI piętro magazynu. Rękopisy tego Działu i rękopisy Warsz. Tow. Muz.³ znajdowały się na parterze magazynu.

Centralne Archiwum Fonograficzne zajmowało dwa pokoje na parterze po za głównym magazynem.

W czerwcu i lipcu 1944 r. wszystkie zbiory Działu Muzycznego i Teatralnego oraz zbiory Archiwum Fonograficznego zostały przeniesione do schronu i na parter magazynu Biblioteki. Najcenniejsze zbiory były złożone całkowicie w schronie. Po za obręb gmachu

¹ Prof. A. Chybiński (1880-1952), wybitny polski muzykolog, jeden z jej twórców. Studiował w Krakowie i Monachium. W 1912 habilitował się na uniwersytecie lwowskim, od 1917 jego profesor. W latach 1945-52 profesor Uniwersytetu Poznańskiego. Specjalizował się w historii muzyki polskiej i etnografii muzycznej Podhala.

² Tekst dotychczas niepublikowany, przechowywany w BUAM pod sygn.: ACh.V.4/12

³ Warszawskie Towarzystwo Muzyczne

Biblioteki Krasieńskich wywiezione zostały rękopisy W.T.M. w 10 (dziesięciu) skrzyniach i złożone w piwnicy Konserwatorium Muzycznego.

W gmachu Biblioteki Krasieńskich ze zbiorów Działu Muzycznego i Teatralnego na parterze znajdowały się : 1. Książki z biblioteki podręcznej i magazynu liczące około 6 tysięcy dzieł. 2. Książki, nuty i czasopisma Zakładu Muzykologicznego U.J.P. (cały stojak 25 pułek żel. /80 cm/) 3. Książki należące do biblioteki ZASP-u (stojak). 4. Książki należące do biblioteki WTM (12 pułek) 5. Książki i egzemplarze teatralne zakupione w czasie wojny od Morozowicza. 6. nuty drukowane WTM (między 100.000). 7. Egzemplarze teatralne (Reduta) 8. Fotografie a) teatralne b) muzyczne (500-600 różne) 9. Szafa z obrazami (Kwiatkowski, Kolberg i inni) (różne Moniuszki (2), Moniuszki (1) obrazy w ramach wielkie) 10. szafa z przedmiotami muzealnymi dotyczącymi Chopina (dużo, postumenty (Popiersia itp.) i innych rzeczy) 11. Szafa z przedmiotami muzealnymi dotyczącymi Moniuszki (okulary, przybory do pisania, drobiazgi) 12. Szafa z przedmiotami muzealnymi dotyczącymi Karłowicza. 13. wafki nie nagrane Archiwum Fonograficznego (przeszło 3.000 a 2,50 mk) 14. Tyny /?/ Archiwum Fonograficznego (40 tinów z blachy cynkowej). 15. Pasta do płyt „Sefran” (300 tub, 4mk). 16. Płyty czyste nie nagrane (7000 a 1 mk). 17. 12 lejków do fonografów. 18. Dwa pudła drobiazgów biurkowych i przyborów do pisania prywatnych dr. Pulikowskiego. 19. Maszyna do pisania marki Smith. 20. Szkice teatralne Drabka. (.....)

Do schronu zostały przeniesione : 1. afisze teatralne. 2. afisze koncertowe. 3. rękopisy muzyczne Bibl. Nar. 4. wszystkie czasopisma polskie i obce. 5. nuty drukowane Bibl. Nar. około 40 tysięcy. 6. rękopisy teatralne. 7. archiwalia W.T.M. 8. zbiór oper (rkpsy). 9. aparaty do nagrywania i odtwarzania (1=talerzowy i 2=talerzowy z firmy Sava Rezk) 10. mikrofony (1 na baterje 2000 zł i 1 węglowy 2000 zł i 1 do kontaktu 5000) 11. patefony (2) 12. wzmacniacze (1 nowy 2500, 2.1000 zł) 13. głośniki (1 wielki a 2000 zł, 1 mały 700 mk) 14. płyty z nagranyimi pieśniami i muzyką ludową. 15. protokoły nagrań bruliony 7000) 16. (wszystkie)teksty pieśni ludowych 17. skorowidz i wykazy płyt i wafków. 18. część księgozbioru prywatnego dr Pulikowskiego oddanego do użytku Biblioteki. 19. wszystkie katalogi, inwentarze, spisy i wykazy dotyczące zbiorów zarówno Działu Muzycznego i Teatralnego jak i Centralnego Archiwum Fonograficznego. 20. maszyny do pisania marki Olympia (po 700 zł) (dwa sztuki) i (mały) Remington (1 sztuka) (65 dolarów). 21. akta osobiste i administracyjne teatralne.

Na drugim piętrze wprost windy znajdowały się nakłady W.T.M.

Schron został całkowicie wypalony. Magazyn Biblioteki częściowo spalony, częściowo zawałony przez bomby burzące; pod częścią zawałoną może jeszcze mogłoby się coś ze zbiorów Działu Muzycznego i Teatralnego znajdować ponieważ gruz spadł w tym miejscu, gdzie się znajdowały.

Wśród bezcennych zbiorów Działu Muzycznego i Teatralnego, które należy uważać za nieistniejące znajdowały się rękopisy Kamińskiego (Nędza uszczęśliwiona), Bogusławskiego (Krakowiacy i górale), Kurpińskiego (Zamek na Czorsztynie, Pałac Lucycera), (Damse) Dobrzyńskiego, Dumieckiego (Paziorwie królowej Marysienki), Żelenskiego (Goplana, Konrad Wallenrod, Janek, utwory symf. i kameralne), Lewandowskiego, Min-

chejmera (.....), Szopskiego (Lilie, kompozycje, pamiętnik), Niewiadomskiego (podr.,..... szafa) Sonnerfelda, (L).Różyckiego, Noskowskiego, Karłowicza, Statkowskiego, Maliszewskiego (mało) Szymanowskiego (Harnasie i inne (dużo))3 symfonia), Chopina (utwory młodzieńcze op.1, listy, szkicownik) (fragment) .

Spalone zostały wszystkie rękopisy teatralne i afisze, wszystkie nuty drukowane należące do Działu Muz. i Teatr. (40000) i wszystkie czasopisma.

Nie pozostało również ani jednej płyty z nagraniami pieśni ludowych i muzyki. Archiwum Fonograficzne posiadało zebranych i nagranych na płytach przeszło 20 tysięcy pieśni i utworów muzycznych muzyki ludowej z całej Polski, wśród nich znajdowały się pieśni zebrane na terenie Warmii, prus Wschodnich i Górnego Śląska (okolice Opola), które prócz wartości muzycznej były niezbitym dowodem przynależności tamtych ziem do Polski. Wiele wsi gdzie były pieśni zebrane, obecnie nie istnieje wraz z nimi przepadły dawne, stare motywy zapomnianych pieśni.

24 preludia Chopina zakupione w czasie wojny za 14 tys. Zł. Zostały wypożyczone na wystawę Chopinowską w Krakowie i nie zwrócone. Były one fotografowane przed wysyłką, ale fotografie spaliły się, może które znajdują się w firmie Skiba i Wyporek o ile firma istnieje. Opery Elsnera zostały wypożyczone przez Boettichera do Berlina i nie zwrócone.

25.IV.1945 r.

Na stronie 4 dopisane ołówkiem :

Perkowski⁴ do pomocy przy pogrzebie i ekshumacji

Chomiński⁵ – rękopisy = gdzieś, nie wie gdzie są, pojawi

Zbiory Szymanowskiego⁶

Instytut Chopina (.....) = papiery w firmie (Okólnik 9) (.....)

Wrocław ?

Stojowski⁷ ?

Wycinki muzyczne w BN, 6.wielki (...) 18 pudeł, programy koncertowe – 9 pudeł,

Katalogi antykwarne 27 dużych pudeł

Frank - Gamba

⁴ Perkowski Piotr (1901-1990) kompozytor, pedagog, publicysta, prof. AM w Wrocławiu, Warszawie.

⁵ Chomiński Józef (

⁶ Chybiński był wielkim admiratorem twórczości K. Szymanowskiego. Zabiegał o utworzenie muzeum, izby pamięci jego imienia.

⁷ Zygmunt Stojowski (1870-1946), kompozytor, pianista, pedagog.